

KÜRESELLEŞME-YOKSULLUK İKİLEMİNDE MİKRO KREDİ ÇIKMAZI

Arş. Gör. Bilal COŞAN¹

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, İİBF, (bcosan@bandirma.edu.tr)

Arş. Gör. Merve ÇİLOĞLU YÖRÜBULUT

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, İİBF, (myorubulut@bandirma.edu.tr)

ÖZET

Küreselleşme ve yoksulluk birbiri ile ilişkili kavramlardır. Çünkü küreselleşme kendisini zıtlıklar üzerine kurmuştur. Zengin-yoksul, güçlü-zayıf gibi zıtlıklar küreselleşme süreci ile daha çok kullanılmaktadır. Bu bağlamda Yoksulluk tüm dünyayı önemli ölçüde etkisi altına alan, sonuçlarıyla gencinden yaşlısına, çocuğundan kadınına toplumun her kesimini sosyal, ekonomik ve psikolojik yönden etkileyen bir olgudur. Yoksullukla mücadelede çeşitli uluslararası kuruluşların önderliğinde belli çalışmalar bulunmakla birlikte mikro düzeyde, bireysel faaliyetler de görülmektedir. Bu anlamda mikrokredi uygulaması son yıllarda trend olan uygulamalar arasındadır. Ancak mikrokredide madalyonun diğer yüzü ihmal edilmektedir. Bu kapsamda mikro kredi sorunu detaylı incelenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Mikrokredi, Gelir Dağılımı.

MICROCREDIT DEADLOCK WITHIN THE DILEMMA OF GLOBALIZATION-POVERTY

ABSTRACT

Globalization and poverty associated with each other. Because globalization has built itself on contrasts. Contradictions like rich-poor, strong-weak are used more with globalization process. In this context, poverty is a phenomenon that significantly affects the whole world, with its consequences affecting every segment of society from the young to the old, from the child to the woman socially, economically and psychologically. International organizations have undertaken various activities in fighting poverty besides that there are micro-activities. In this sense microcredit applications are among the trending applications in recent years. However, the other side of the medallion in microcredit is neglected. In this context, the microcredit issue should be examined in depth.

Keywords: Poverty, Microcredit, Income Distribution.

¹ Sorumlu Yazar

1. Giriş

Yoksulluk ilkçağlardan günümüze dek insanlığın yaşamında yeri olan bir olgudur. Ancak gün geçtikçe çeşitli olguların etkisiyle farklı bağlamlarda konuşulmaya başlanmıştır. Küreselleşme ve bu süreci hızlandıran kuruluşların uygulamaya çalıştığı faaliyetlerin yoksulluğu azalttığı ya da artırdığını söylemek çok girift bir meseledir. Ancak yoksulluğun büyük bir sorun olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda yoksullukla mücadelede bir dizi sosyal politika faaliyeti, ya da büyük kuruluşların çalışmaları karşımıza çıkmaktadır. Yine yoksullukla mücadele noktasında 1970'lerden sonra etkisi gösteren ve öncülüğünü Profesör Muhammed Yunus'un çektiği mikrokredi faaliyetleri de ön plana çıkmıştır. Nobel ödülüne layık görülen ve dünyayı değiştirecek on şey arasında yerini alan mikrokredi uzun yıllar birçok yoksulun ilgi odağı olmuştur. Ancak mikrokredi sürecinin kendi içerisindeki çıkmazları mikrokredi olgusunun tekrardan değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

1.1. Küreselleşme ve Yoksulluk Olgusunun Kavramsal Zemini

Çağdaş dünyanın damarlarına dek nüfuz eden bir kavram: küreselleşme. Etki alanı fazlasıyla geniş olan ve modern bir kavram olarak karşımıza çıkan küreselleşmeye ilgi 1980'lerden bu yana büyümekte ve bu ilgi artışına binaen kavramı tanımlayabilmek uğruna yeni tartışma alanları doğmaktadır. Öyleyse denilebilir ki küreselleşme, tanımlamanın çaba sarfetmekle ancak mümkün olduğu bir kavramdır. Dünyanın değişiminde önemli bir role sahip olmanın getirdiği yükü omuzlamakta, ülke, toplum, birey sacayağının etkileşiminde merkezde yer almaktadır. Bu merkezilik gittikçe daha yoğun bir hale evrilmektedir. Küreselleşme, yoğunlaşmanın ve teknolojinin değişime verdiği inanılmaz gücün de bir sonucu olarak üretim, kültürel yapı, eğitim, siyasi mekanizmalar ve elbette ki bunların sentezinden ibaret olan toplum sınırlarını aşmakta ve uluslararası geçişkenlik kazanmaktadır (Çeken, 2008:80).

Bahsi geçen geçişkenlik süreci günümüz dünyasında neredeyse her kalıbı çatlatma ve sınırları kaldırma kudretindedir. İşte bu durum küreselleşmenin ta kendisini ifade eder. Böylece çağdaş dünya, gelişimini üzerinden sürdürdüğü temellerin dahi üzerine taşmış durumdadır. Bu sebeple yalnızca yoksulluk, politika veya sermayeden bahsetmek artık yetersiz kalmakta, küresel yoksulluk, küresel politika ve küresel sermayeden bahsetmek mecburiyet halini almaktadır.

Bahsi geçen kavramların ilk halini kadim zamanlardan beri bilmekteyiz ancak modern dönüşüm sonucu ortaya çıkan küresel tezahürlerini henüz tam anlamıyla tanımlayabilmiş değiliz. Yine de bu durum küresel olma gerçekliğinin varlığını ortadan kaldıramamaktadır. Küresel düzlemde sosyal devletin yerine neoliberal politikaların ikamesiyle ekonomi politik gerçekliğin yeniden kurgulandığı bir gerçektir. Bu kurguda devletten bağımsızlaşma, özelleştirme, esnekleşme, neoliberalizm gibi olgular başat roller üstlendiler. Küreselleşmenin hızı refah devletinin koruyuculuğunu yendi ve daha önce görülmemiş şekilde toplumlar ve bireyler savruldu (İlhan, 2012:236).

Küreselleşme süreci tanımlanabilsin veya tanımlanamasın hızını arttırarak yaşam alanlarında var olmaktadır. Özellikle ekonomide kendini somut bir şekilde göstermektedir. Ekonomik yaşamın önemli alanlarını yönlendiren, küreselleşmenin ruhuna uygun olarak II. Dünya Savaşı'nın ardından gelişmiş ülkelerin mihmandarlığında inşa edilmiş IMF, WB ve GATT gibi sınırlara göre hareket etmeyen uluslararası kuruluşlar ile küreselleşme ivme kazanmıştır. 1960'larda yaşanan bu ivme yeni bir küreselleşme dalgasına sebep olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın ardında bıraktığı büyük yıkım sebebiyle Avrupa'nın yeniden inşası gerekmiş, bu kurumlar hem Avrupa'nın hem de Avrupa ile ilintili olan dünyanın geri kalanının ekonomik buhrandan çıkabilmesi adına yoluna ışık tutmuştur. Ekonomisini sürdüremeyen ülkelere finansal destek sağlanmış, uluslararası denge temin edilmeye çalışılmış, az gelişmiş ülkelerin de küreselleşme sürecine dâhil edilmesi hedeflenmiş, gelişmiş ülkelerin ise sermayelerini uluslarının dışına çıkararak yeni pazarlara ulaşması arzulanmıştır. Bu sürecin içerisine uluslararası kuruluşlar aracılığıyla dâhil edilen çevre ülkeler, mecburi olarak, IMF, WB, WTO gibi üst kurumların dayatması sonucu küresel birer aktör olmuşlardır (Memiş, 2014:151).

Yeni dünya düzeni olarak ifade edebileceğimiz bu düzen siyasal-sosyal-ekonomik bir dönüşümü ifade eden çok yönlü bir süreç olarak karşımızdadır. Bu yeni dünya düzeni aynı zamanda kapitalizmin yeniden yapılanması ve uluslararasılaşması olarak da ifade edilmektedir. Dünya ekonomisinin kendisini iki büyük savaş travmasının ardından var edebilmesi için gelişmiş ülkelerin uluslararası kuruluşlar eliyle tesis edip ivme kazandırdıkları yeni düzen çoğunlukla küreselleşme çatısı altında ifade edilse de iç içe geçmiş üç temel üzerine kuruludur (Sapançalı, 2001:116):

- Küreselleşme
- Neoliberalizm
- Esnekleşme (üretimin post-fordist biçimde yeniden yapılandırılması)

Gelişmiş ülkeler tarafından arzulan uluslararası sermaye yapısına nispeten ulaşıldığı ifade edilebilir. Ancak yeni dünya düzeni ekonomik-sosyal-siyasal yeni sorunları da gündeme getirmiştir. Bu sorunlardan biri olan yoksulluk, etkilediği coğrafya bakımından ve sonuçlarının dramatikliği sebebiyle öncelikli olanlarındandır. Tam da bu sebeple UN, WB VE UNDP gibi uluslararası kuruluşların gündeminde yer alan bir husustur. Birleşmiş Milletler Sosyal Ekonomik ve Kültürel Haklar Komitesinin yoksulluk sorununu şöyle tanımladığı görülmektedir:

“Yoksulluk, yeterli bir yaşam standardının yanı sıra diğer medeni, kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal haklar için gerekli olan kaynaklardan, yetilerden, seçilerden, güvenlikten ve güçten sürekli ya da kronik olarak yoksun kalmakla karakterize olan durum” olarak tanımlanabilir (Yurdakul, 2010:294).

Yoksulluk küreselleşme ile etkileri derinleşen bir sorun olarak tanımlanabilse de küreselleşme ile ilişkisinin tam olarak ne yönde (negatif/pozitif) açıklanması tamamen birbirine zıt görüşleri ihtiva ettiği için çetrefilli bir husustur. Yoksulluk bir tarafta küreselleşen sermayenin kaçınılmaz sonucu olarak bölüşüm ilişkilerinin bozulması ile derinleşmiş toplumsal bir tehdit olarak tanımlanmaktadır. Diğer tarafta ise yoksulluk, küreselleşmenin etkilerini azalttığı bir kavram olarak ifade edilmektedir (Göngen, 2013:119).

Elbette ki küreselleşme üretimi arttırmış, bunun bir sonuç olarak dünya ticaretinin sınırlarını genişletmiştir. Ancak bu durum safi olarak toplumların kalkınması sonucunu doğurmamıştır. Üretim artmış ancak refah seviyesi doğrudan buna bağlı olarak yükselmemiştir. Buna sebep olarak üretimin sonucunda elde edilen gelirin gerek ülke gerekse bireyler arasında adil olarak bölüştürülemediği olmasıdır. Küreselleşme olarak ifade ettiğimiz olgu yoksul olan ve olmayan arasındaki farkı da açarak gelir farklılıklarını da beslemiştir. Bu durum yoksulluğu da beslemesine sebep olmuştur. Yeni kurumsal iktisadın önemli temsilcisi John Kenneth Galbraith’in ifadesinde yer verdiği üzere üretim sorunu çözülmüş ancak üretilenin paylaşımı sorunu çözülememiştir. Bu durum küreselleşme sonucunda doğan bir sonuç olarak değerlendirildiğinde yoksulluk ile küreselleşme ilişkisinin de yönü tayin edilmiş olacaktır (Fırat, 2013:193).

Bahsi geçen hususlar göz önünde bulundurulduğunda küreselleşmenin doğuşu, ekonomiye olan yansımaları ve yoksullukla ilişkisinin ortaya konulduğu zeminde yoksulluğun bizatihi kendisinden bahsetmek artık mümkündür. Hobsbawm, yoksulluğu üç ayrı tür olarak incelemiştir. Bu üç tür, toplumsal yoksulluk, sefalet ve moral yoksulluktur. Toplumsal yoksulluk, aşağılık duygusunun bir sonucu olarak sürekli yeniden üretildiği için, iktisadi girdilerde artış olsa dahi yoksulluk devam eder. Sefalet ise yardıma muhtaç olarak hayatına devam edebilme durumudur. Bu iki yoksulluk türünün bir sonucu olarak ise moral yoksulluk ortaya çıkmaktadır ve değer sisteminden yoksulluğu ifade etmektedir. Simmel’e göre ise “yoksul olmak” toplumun yoksula karşı geliştirdiği kolektif tutum ile ilişkilidir ve dolayısıyla sosyolojik bir olgudur. Toplumsal tepki bu noktada yoksulluğu tanımlayan merkezi unsurdur (Bilen, 2005:6-8) ancak uluslararası kuruluşlar tarafından bazı evrensel yoksulluk tanımlarına yer verilmiş ve yoksulluğun ölçülmesine dair bir takım çalışmalar yapılmıştır.

UNDP’nin İnsani Gelişme Raporu (1997) ile ilk defa “İnsani Yoksulluk” (Human Poverty) kavramı ortaya çıkmıştır. Gelir yoksulluğu ölçümleri mutlak gelir üzerinde odaklanırken, “insanî yoksulluk” kavramı, okuryazarlık, yetersiz beslenme, kısa yaşam süresi, ana-çocuk sağlığının yetersizliği, temel insanî kapasiteden yoksun olmak biçiminde tanımlanmıştır (Taş & Bilen, 425). Mutlak Yoksulluk olarak tanımlanan yoksulluk ise belirli bir limitin altındaki tüketim seviyesi için kullanılan bir kavramdır. Asgari olarak nitelendirilebileceğimiz tüketim seviyesinin temini için hesaplanan gerekli minimum gelir, açlık ya da yoksulluk sınırını ifade eder. Mutlak yoksulluk bu sebeple gelir yoksulluğu olarak da isimlendirilebilir (Gürer, 2010:45).

Yoksulluk, görüldüğü üzere, küreselleşme, toplumsal veya şahsi tutum, ekonomik sistem gibi birçok hususla açıklanabilir. İlk aşamada ne olduğu gayet net olarak anlaşılabilen ancak fikri zeminde tutarlı bir şekilde kendisine yer bulup ifade etmekte zorlanılan bir sorundur. Toplumsal kategori olarak tezahür etmesi sebebiyle sosyolojik, gelirin bölüşümü merkezinde şekillenmesi sebebiyle iktisadî, yoksul olmak kişisel bir mesele olması ve psikolojik boyutunun önemli olmasından mütevellit psikolojik, insana dair olması ile antropolojik bir meseledir. Bu sebeple gelir-harcama düzeyi bakımından yoksulluk her ne kadar ölçülebilir nitelikte gibi görünse de ve “yoksul olma”nın tanımı fazlasıyla özne içeriğe sahiptir ve ölçülmesi mümkün olmayan değerler içermektedir. Birçok sosyal bilimin ele aldığı bir husus olması sebebiyle çözümü de disiplinler arası bir nitelik taşımaktadır.(Önder & Şenses, 2006:3)

1.2. Yoksulluğun Boyutları

Yoksullukla mücadele için birçok ülkenin politikalar ürettiğini gözlemlemek mümkündür. Çünkü yoksulluğun boyutunu dünya geneline bakıldığında yoksulluk miktarları tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir:

Tablo 1: Günde 1\$'dan Daha Az Gelirle Yaşayan Nüfus Sayısı (Milyon)

Bölgeler	1990	1999	2011	2012	2015*
Doğu Asya ve Pasifik	995,5	689,4	173,1	147,2	82,6
Avrupa ve Orta Asya	8,8	36,8	11,4	10,1	4,4
Latin Amerika ve Karayipler	78,2	71,1	35,3	33,7	29,7
Orta Doğu ve Güney Afrika	-	-	-	-	-
Güney Asya	574,6	568	361,7	309,2	231,3
Sahra Altı Afrika	287,6	374,6	393,6	388,8	347,1
Dünya	1958,6	1751,5	983,3	896,7	702,1

Kaynak: Arpacıoğlu, Ö. & Yıldırım, M. (2011). Dünyada ve Türkiye’de yoksulluğun analizi. *Niğde Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 4(2), s. 66. verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. * (T) Tahmini miktarı göstermektedir.

Miktarların yüksek olması yoksullukla mücadeleyi daha önemli hale getirmektedir. Görüldüğü üzere yoksulluk, küreselleşme ile derinleşmiş, gelişmiş ülkeler dâhil, dünyaya yayılmış, bir başka ifadeyle küreselleşmiştir. Evvelinde gelişmemiş/gelişmekte olan ülkelere has bir nitelik olarak karşımıza çıkan yoksulluk, küreselleşmenin ardından gelişmiş ülkelerde de varlık göstermektedir. Bir taraftan üretim düzeyi dünya ölçeğinde yükselirken, diğer taraftan yoksulluğun arttığı çelişkili bir gerçeklikle karşı karşıya kalınmıştır. Küreselleşme üzerinden neoliberalizm kendi alanının sınırlarını genişletmiş, kutuplaşmalar derinleşmiş, sosyal devletin kapasitesi zayıflamıştır. Bu durumda Bretton Woods kurumlarının ve çok uluslu şirketlerin hegemonyaya kavuşması da etkilidir denebilir. Bu hegemonya yoksulluğunda ardında gizli kalan etkenlerdendir. Özellikle gıda yetersizliğine dayalı yoksulluğun gıdasızlık kaynaklı olmadığı çok uluslu şirketlerin tarım sistemlerini ihdas edip tekel kurarak gıda arzı ve fiyat kontrolünü sağladıkları bu sebeple de dünyada açlığın yok edilmesi imkânını ortadan kaldırdıkları ifade edilmektedir. Bu durum göstermektedir ki sınırsız ekonomik büyüme üzerinde yükselen kapitalist sistem, geçimlik bir ekonomik alan açarak yoksulluktan koruyan ve geleneksel yaşam tarzlarını elleriyle yok ederek ve yoksullar için yüksek maliyetli ekolojik sorunlar doğurarak da yoksulluğun kalıcı olmasına sebebiyet veren sistemin bizzat kendisidir. Bu durumu somut bir şekilde ortaya döken birçok istatistik bulunmaktadır. Dünyadaki nüfusun % 10’u dünya gelirinin % 70’inden fazlasına sahiptir. Dünya nüfusunun yaklaşık 1 milyarı günde 1 \$’ın altında bir gelirle hayatlarını devam ettirmektedir. Günde 100.000 insan açlık ve bunun olumsuz sonuçlarından ölebilmektedir. 2000 yılında bu sebepten ölenler 36 milyona ulaşmıştır. 826 milyon insan yetersiz beslenerek kronik açlık çekmektedir. Yılda 4 milyon insan ishalden hayatını yitirirken 1,1 milyon Afrikalı çocuk HIV virüsü taşımaktadır (Arpacıoğlu & Yıldırım:64-65). Öyleyse denilebilir ki sistem bu haliyle yoksullar üzerinden kendini var etmeye ve yeniden tanımlamaya devam etmektedir (İlhan, 2012:236).

Bu yeniden tanımlama ve kendini var etme çabası yoksullukla mücadele politikalarında dahi kendini gösterebilmektedir. Gerek geliş gerekse gelişmekte olan ülkelere bakıldığında yoksullukla mücadele politikalarına yön veren, yapısal uyum sağlayan ana kurumun Dünya Bankası olduğu görülecektir. Dünya Bankası bu sorumluluğunu IMF ile paylaşmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin sanayileşmelerini hızlandırmak 1960’larda yoksulluğun azaltılmasında en iyi yol olmuştur. Ancak zamanla bu politika değişiklik göstermiştir ve kırsal gelişmeye daha çok önem verilmeye başlanmıştır. 1980’lere gelindiğinde ise gelişmekte olan ülkelerin artan borçları sebebiyle sorunlar doğmaya başlamıştır. Bunun sonucunda uluslararası kuruluşların odak noktası yoksulluğun engellenmesinden ziyade makroekonomik dengelerin sağlanması yönüne kaymıştır. Bu denge neoliberal politikalar ile sağlanmaya çalışılmıştır. Uygulanan politikalar arasında sistemin kendini yeniden var etme çabasını açıkça gözlemleyebildiğimiz politika ise mikrokredi uygulamaları olarak gözükmektedir. Bu bağlamda mikrokreditinin temel işleyişine ve bunun sonucundaki sorunlara değinilmeye çalışılacaktır.

2. Mikrokredi Temel Çerçevesi ve İşleyiş Esasları

Kavramsal olarak mikrokredi 1970’li yıllarla beraber hayatımıza girmeye başlamıştır. Ancak 15. yüzyılda Katolik Kilisesi’nin formel olmayan finansörlere karşı alternatif olarak ortaya çıkardığı rehin dükkanlarının da benzer özellikler taşıdığı görülmektedir (Özmen, 2011:85). Çünkü o dönemde yoksul kesim geleneksel finans sektöründen soyutlanmaktadır. Bu anlamda rehin dükkanları (pawn shops) mikrokredi ile aynı amaca hizmet etmektedir (Özmen, 2012:113-114). Günümüzdeki anlamı ile mikrokredi ise yoksul kesimi kapsayan ve herhangi

bir teminat gerektirmeyen borç verme şekli olarak tanımlanabilir. Sürecin işlerliği anlamında normal kredilere göre çok daha kolay ilerleyen, mali kuruluşlardan kredi teminatı noktasında sıkıntı yaşayan yoksulun yoksulu olarak tanımlayabileceğimiz grup içerisinde bulunanlara, ekonomik fırsat sunmak adına düzenlenmiş bir sistemdir. Genelde verilen krediler 100\$ ile 500\$ arasında değişmektedir (Karlan vd., 2011: 1278). Buradaki temel amaç küçük meblağda nakit transferi ile yoksul kesimi girişimcilik faaliyetlerine yöneltmek ve yoksulluktan kurtulmalarına yardımcı olmaktır (Güneş, 2009:43). Belirli bir iş fikri olup gelir getirici faaliyette bulunmak isteyenlere yönelik bir uygulama olan mikrokredi yoksulların kendilerini yoksulluktan çıkarmaları noktasında önemli bir fırsat olarak görülmektedir (Gökyay, 2008:9). Ayrıca bazı bölgelerde mikrokredi üyelerinin çocuklarına burs imkanı da sunulmaktadır (Morshed, 2006:6). Hindistan, Bangladeş, Tayland gibi Asya ülkelerinde mikrokredi uygulamalarının yaygın olduğu bilinmektedir (Korkmaz, 2004:51). Sadece fakir ülkelere hizmet vermekle kalmayan mikrokredi zengin ülkelerdeki yoksul bölgelere de hizmet götürmektedir (Hollis vd., 1998:1875). Literatürde mikrokredi ve mikrofinans birbirlerinin yerine kullanılabilen kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Şiriner, 2015:56). Mikrofinans tasarruf, mikrokredi, sigorta, v.b gibi daha geniş kapsamlı faaliyetleri ifade etmek için kullanılırken, mikrokredi, mikrofinans hizmetinin alt kümesi niteliğindedir (Bayraktutan, 2012:6). Bu çalışmada genel olarak Grameen tipi mikrokredi üzerinden değerlendirme yapılacaktır.

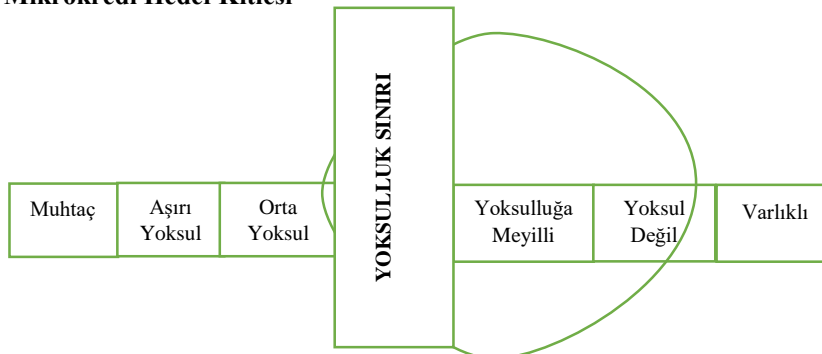
2.1. Grameen Bankası Temelleri

Grameen Bankası'nın temelleri 1976 yılında atılmıştır. Grameen yerel dilde "köy" anlamına gelen "Gram" sözcüğünden türemiş olup "köye ait olan" ya da "kırsal" anlamına gelmektedir. Chitagong Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Muhammed Yunus bu sistemin temelini oluşturmuştur. Bu sistemin özünde Bangladeş'in kırsal kesiminde yaşanan yoksulluk yatmaktadır. Bu yoksulluk ve sefalet içerisinde 1974 yılında kırsal alanda çalışmalarına başlayan Yunus, nüfusun büyük bir kısmını oluşturan ve sömürüye maruz kalan kadınların durumlarını gözlemlemiştir (Korkmaz, 2004:52). Yunus'un kendi köyünün yakınlarında var olan yoksulluğu araştırması sonucunda Grameen Bankası fikrinin ilk adımları atılmıştır denilebilir. Bangladeş'te Safiye Begüm ve benzeri birçok köylü kadın bambu ağaçlarından yaptıkları sandalyeleri yapıp satmaktadır. Fakat malzeme alacak sermayeleri olmadığı için malzemeleri aracından alıp aynı şekilde sandalyeleri aracıya satmaktadır. Bu kısır döngünün varlığını gören Yunus, Safiye Begüm de dahil olmak üzere 42 kişiye 27 \$ verip malzemeleri köylülerin kendilerinin alabilmesini sağlamıştır. 1976 yılında 42 kişiye ödünç verilen 27 \$ ile başlayan bu serüven bugün milyar dolarlar ile anılmaktadır (Korkmaz, 2004:52). Burada Muhammed Yunus'un temel amacı dar gelirli olanların tefeciler tarafından istismarına engel olmaktır (TGMP, 2017). 1997 yılında New York Times dergisinde yoksulluğu azaltma noktasında dünyanın en iyi fikri olduğu dile getirilmiştir (Amin vd., 2003: 60). BM her yıl belli konulara dikkat çekmek amacıyla her bir yılı "uluslararası yıl" olarak nitelendirmektedir. Bu anlamda 2005 yılını da "Uluslararası Mikrokredi Yılı" ilan etmiştir (Öz vd., 2014:183). Yine aynı şekilde mikrokredi, 2008 yılında Time dergisinde dünyayı değiştirecek on fikir arasında görülmüştür. Mikrokredinin ekonomik ve sosyal etkileri akademisyenler arasında oldukça çalışılan bir konu olmuştur. Mikrokredinin ekonomik gelişmeyle arasında pozitif bir korelasyon olduğu birçok çalışmada ortaya konulmuştur. Bunun yanında yoksulluğu azalttığı ve refahı arttırdığına dair de çalışmalar mevcuttur (Bayulgen, 2008:531). Aynı şekilde mikrokredinin olumsuz etkilerinin de var olduğunu belirten araştırmalar da mevcuttur (Hulme, 2000:79).

Grameen Bankası'nın karakteristik özelliklerini beş başlık altında ele almak mümkündür; (Ateş vd., 2012:40)

- 1) Kredinin amacı fakir hanehalkının işgücü ile gelir getirici faaliyetlerini destekler.
- 2) Öncelik bankaya gidemeyecek kadar fakir olanlardır. Bu anlamda kişi bankanın ayağına gitmez, banka kişinin ayağına gider.
- 3) Müşteriden ziyade müşteri grubuna kredi sağlanır.
- 4) Bütün krediler haftalık taksit sistemi ile geri ödenir.
- 5) Genel olarak krediler kar amacı gütmeyen organizasyonlarca verilir, en büyük teminat grup üyeliği ve borcunu ödemeyen kişiye karşı oluşturulan baskılardır.

Şekil 1: Mikrokredi Hedef Kitlesi

Kaynak: Donor, B. (2003). *The Impact of Microfinance*. Erişim Tarihi: 11.09.2017, <http://www.cgap.org/sites/default/files/CGAP-Donor-Brief-The-Impact-of-Microfinance-Jul-2003.pdf>

2.2. Grameen Bankası İşleyişi

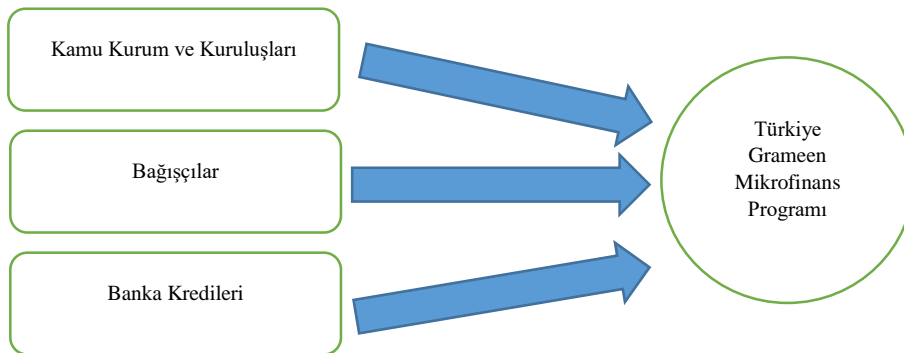
1983 tarihinde yasal olarak kurulan bir banka haline gelen Grameen Bankası işlemleri merkez ofis tarafından denetlenmektedir. Bölge ofisleri, alan ofisleri, şubeler, merkezler ve gruplar merkez ofise bağlı faaliyetlerine devam etmektedir. Gruplar sistemin özünü oluşturmaktadır. Her grup beş üye ile kurulur. Altı grup bir araya gelerek bir merkezde birleşir. Herbir banka çalışanı 6 merkez ile ilgilenmektedir. Her alan ofisi ise yaklaşık on şubeye bakmaktadır. Her şube ise kırk merkezden oluşmaktadır (Korkmaz, 2004: 53). Mikrokredi üyesi olmak için okur-yazar olmaya gerek yoktur.

2.2.1. Türkiye’de Grameen Bankası

Türkiye’de mikrokredi konusunda temelde iki uygulama söz konusudur. İlk uygulama Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi adıyla Marmara Bölgesi’nde 2002 yılında faaliyete geçmiştir. İkinci mikrokredi yapısı ise 2003 tarihinde Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) ile Grameen Bank işbirliğinin neticesinde Türkiye Mikrofinans Grameen Programı (TGMP) adı altında Diyarbakır pilot bölge olarak belirlenerek uygulamaya geçirilmiştir (Şengür vd., 2012:71). Bugün dünyada 1.084 şubesi 12.500 personeli olan Grameen Bankası’nın 37.000 köyde 2,1 milyon üyesi bulunmaktadır. Her gün Grameen Bankası ortalama 1,5 milyon \$ tahsilat yapmaktadır. Üyelerin % 94’ü kadınlardan oluşmaktadır. Kredilerde geri dönüş oranları % 98 seviyelerindedir. Grameen yöntemleri ABD, Kanada, Fransa, Hollanda ve Türkiye gibi 58 ülkede uygulanmaktadır (TGMP, 2017). Bu anlamda Türkiye’nin de 2016 yılı istatistiklerine göre 98 şubesi bulunmaktadır. Krediden yararlanmak adına yaşanan ilde veya ilçede bulunulan şubeye gidilmesi gerekmektedir. Toplumun dezavantajlı grupları da krediden yararlanabileceği gibi asıl hedef kitle kadınlar olarak belirlenmiştir (Doğan vd., 2013:156). İş fikri olan kadının iş fikrini banka çalışanlarına anlatması gerekmektedir. İlk defa kredi alan biri için maksimum kredi limiti 1000 TL olarak belirlenmiştir (TGMP, 2017). 5 kadından oluşan gruplar oluşturulur. Oluşturulan grup içerisindeki kadınların aile içerisinde ya da akraba olmaması gerekmektedir. Örneğin anne ve kızları veya kardeşler aynı grupta yer alamazlar. 5 kadının yer aldığı üç-beş günlük eğitimlerde kurumun ve kredi ödenme şeklinin detayları anlatılır. Eğitim sürecinin ardından kredi almaya hak kazanan grup üyelerine kredileri verilmeye başlanır (TGMP, 2017). Mikrokredi sisteminde grup üyeleri içerisinde birbirine kefil olma durumu esastır. Geri ödemeler kredi alındıktan bir hafta sonra başlamakta ve 46 hafta içerisinde geri ödenmektedir. Geri ödemelerde yaklaşık % 15-20 arasında hizmet bedeli alınmaktadır (Doğan vd., 2013:156). Mikrokredilerin geri dönüş oranları % 100’dür. Bu anlamda mikrokredinin başarısını görmek adına bu oran bir senet niteliğindedir. Ancak bununla alakalı eleştirilere ve tartışmalara üçüncü bölümde değinilecektir.

Mikrofinans şubeleri, kişi veya kuruluşlardan sağlanan bağışlar ve İl Özel İdaresi Kanunu çerçevesinde elde edilen fonlarla oluşturulmaktadır. TGMP; HSBC, Citibank, Whole Planet Foundation, Açık Toplum vakfı ve valilik, belediye gibi birçok kamu kurum ve kuruluşu tarafından desteklenmektedir. Kaynağın büyük bir kısmı ise bağışçılardan gelmektedir (TGMP, 2017)

Şekil 2: Mikrofinans Destekçileri

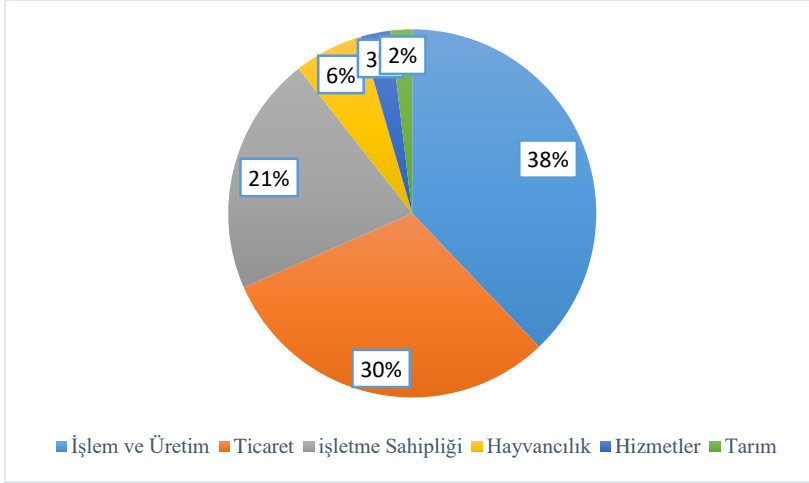
Kaynak: TGMP. (2017). *Mikrokredi destekçileri*. Erişim Tarihi: 11.09.2017, <http://www.tgmp.net/tr/sayfa/mikrokredi-destekcileri/131/1>

2.2.2. Türkiye’de mikrofinans türleri ve mikrofinans göstergeleri

TGMP’nin temel kredi dışında vermiş olduğu krediler de mevcuttur. Bu krediler; sözleşmeli kredi, girişimci kredisi, mücadeleci vatandaş kredisi, hayvancılık kredisidir. Bunun dışında mikrosigorta ve gönüllü tasarruf uygulaması da mevcuttur. Sözleşmeli kredi, olası ödeme zorluğuna karşı, geri ödemelerde kredi süresi uzatılarak verilen kredi türüdür. Burada amaç hem geri ödemeler için kredi alan kişiye kolaylık sağlamak hem de kredi borcunu kapatması için daha çok çalışma fırsatı sunmaktır. Girişimci kredisi ise TGMP’den kredi almış ve

işlerini büyümek isteyen çalışan, yetenekli bireylere verilen kredi türüdür. Mücadeleci vatandaş kredisi dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan evsizler, sokakta yaşayanlar ve dilenciler için verilen kredilerdir (TGMP, 2011: 5-6). Hayvancılık kredisi ise daha önce sığır yetiştiriciliği konusunda tecrübeli olan kişilere verilen kredi türüdür. Mikrosigorta uygulaması ise 2011 yılında faaliyete giren ve üyelerini deprem, terör gibi olumsuz durumlara karşı aylık 1 TL ödeme ile 10.000 TL teminat altına alan sigorta türüdür. Gönüllü tasarruf uygulaması ise haftalık 1 TL toplanılarak beklenmedik zamanlarda ortaya çıkacak sağlık, eğitim gibi acil giderler için toplanılmaktadır (TGMP, 2011:5-7).

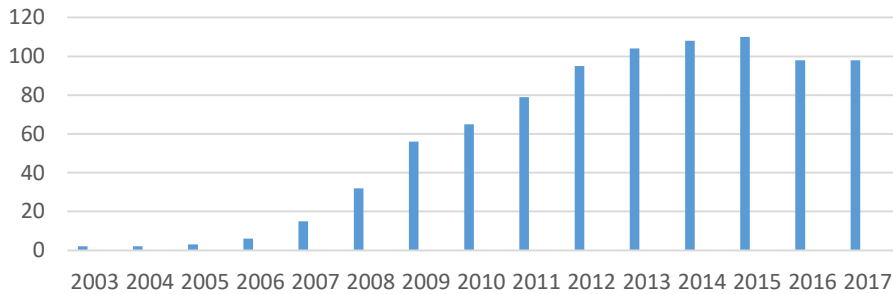
Grafik 1: Türkiye’de Mikrokrediden Yararlananların Sektörel Dağılımı

Kaynak: TGMP. (2017). *TGMP sunumu*. Erişim Tarihi:12.09.2017, <http://www.tgmp.net/tr/>

Grafik 1’de görüldüğü gibi mikrokredi alanların üçte ikisi işlem ve üretim, ticaret alanlarında kredilerini değerlendirmiştir. % 20’si ise kendi işletmesini kurmuştur. Bu anlamda kırsal alandaki mikrokredi alanların daha etkin bir sonuç elde etmesi adına kısa vadede gelir getirecek işlere odaklanmaları daha makul gözükmektedir. Çünkü yapılan ödemelerin bir hafta sonra başladığı düşünüldüğünde, kredi alanların bu süreyi göz önünde bulundurarak gelir getirici faaliyette bulunmaları daha doğru bir tercih olacaktır. Tarım ve hayvancılık konusunda mikrokredi alan kişilerin daha düşük oranlarda gözükmesi aslında oldukça beklenen bir sonuçtur. Hayvanın yetiştirme süresi uzun süreli bir işlem olduğundan yahut hayvandan elde edilen süt miktarı belli bir standartta olmadığından kısa vadeli gelir getirme olasılığı diğer sektörlerle göre daha risklidir. Aynı şekilde tarımda alınan hasatın süresi uzun vadeli bir işlem olduğundan ve hasatın miktarı da hava koşullarına göre değişkenlik gösterdiğinden mikrokredi için uygun bir sektör olamayacağı söylenebilir. Ayrıca işletme sahipliği ya da işlem ve üretim işlerinde, bir süre sonra mikro düzeyde diğer yoksul kişiler de istihdam edilmek suretiyle, istihdam olanakları oluşturulabilmektedir. Bu şekilde 1000 TL kredi alıp süreç içerisinde işlerini büyütüp 15 kişiye istihdam sağlayan mikrokredi müşterilerinin hikayelerini görmek de mümkün olabilmektedir (TGMP, 2017).

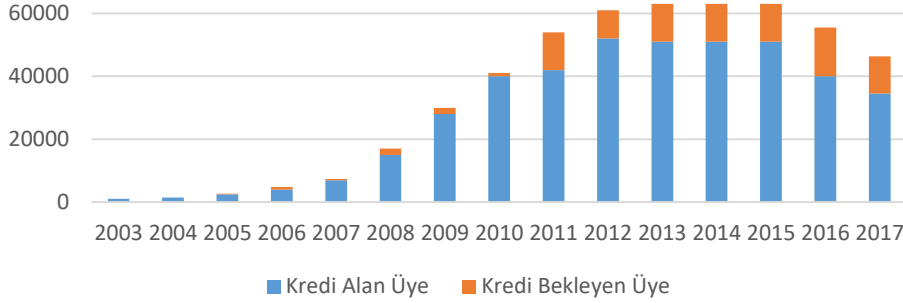
Grafik 2: TGMP Şube Sayısı

Kaynak: TGMP. (2017). *TGMP sunumu*. Erişim Tarihi:12.09.2017, <http://www.tgmp.net/tr/>

Görüldüğü üzere kuruluş yılı itibariyle iki adet şubesiyle hizmet vermeye başlayan TGMP 2017 yılında 98 şubesiyle hizmetine devam etmektedir. 2015 yılına kadar artış eğiliminde olan mikrokredi şubeleri son iki yıldır düşüş göstermektedir. Aynı şekilde ilk kurulduğunda 8 personeli bulunan TGMP’nin personel sayısı 2013 yılında 323’e ulaşmıştır. 2013 yılına kadar sürekli artış gösteren TGMP personeli, bu yıldan sonra düşmeye başlamış 2017 yılı itibariyle de 209 personeliyle faaliyetine devam etmektedir.

Grafik 3: TGMP'den Kredi Alan ve Kredi Bekleyen Üye Sayısı

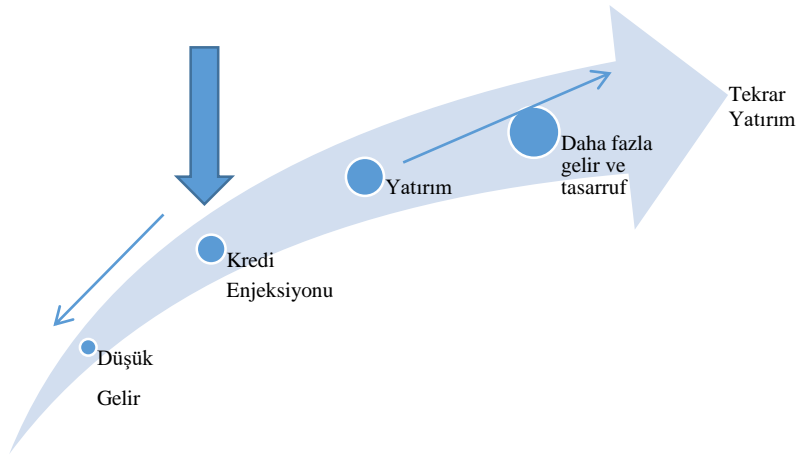
Kaynak: TGMP. (2017). *TGMP sunumu*. Erişim Tarihi:12.09.2017, <http://www.tgmp.net/tr/>

İlk üç yıl kredi alanların miktarı çok düşük düzeylerde seyrederken, hem kredi alanların hem de kredi bekleyenlerin miktarında 2012 yılına kadar artış görülmüştür. Bu sayılar 2016 yılına kadar hemen hemen aynı düzeyde kalmış 2017 yılında hem kredi bekleyen hem kredi alanların sayısında düşüş yaşanmıştır. 2017 yılı itibariyle 34.507 kişi kredi alırken 11.838 kişi kredi beklemektedir (TGMP, 2017).

Genel olarak ikinci bölümde mikrokredinin işleyiş biçiminden bahsedilmeye çalışılmıştır. Yoksulluk ve küreselleşmenin girift yapısı ve düştüğü ikilemden kurtulmak adına yapılan çalışmalardan biri olan mikrokredi birçok alanda başarı örnekleri vermiştir. Ancak son yıllarda mikrokredi ciddi eleştirilere maruz kalmaktadır. Üçüncü bölümde mikrokredi işlerliği üzerinden eleştiri nedenlerine değinilip genel çıkarımlarda bulunulmaya çalışılacaktır.

3. Mikrokredi İşleyişinde Yaşanan Genel Sorunlar ve Nedenleri

Şekil 3: Mikrokredi Temel Mantığı ve Sorun Odağı

Şekil 5'te mikrokredinin genel işleyiş çerçevesine bakıldığında sürecin şu şekilde ilerlemesi beklenmektedir. Düşük gelirli bireye, kredi enjeksiyonu yoluyla para transfer edilmesi ve devamında bu bireyin yatırım yapmak suretiyle daha fazla gelir ve tasarruf elde edebilmesi amaçlanmaktadır. Daha fazla gelir ve tasarruf sonucunda tekrar yatırım yaparak hayatını idame ettirmesi, yoksulluğu ve olumsuz etkilerini azaltabilmesi hedeflenmektedir. Fakat belli sebeplerden ötürü mikrokredi alan bireylerin kredi enjeksiyonu sonrası eski yoksulluk düzeyinde kaldığı hatta daha kötü durumlara düştükleri de görülmüştür. Muhammed Yunus ise mikrokrediye getirilen eleştirilerin masal niteliğinde olduğunu dile getirmekte ve eleştirileri birer mazeret olarak kabul etmektedir (Yunus, 1999: 94-95). Bu bağlamda mikrokredi ile ilgili sorunları belli başlıklar altında toplamak mümkündür.

3.1. Beşer Kişilik Gruplarda Yaşanan Sorunlar

Mikrokredinin alınması için beşer kişilik grupların kurulması gerektiği hususuna değinilmişti. Bu hususta geri ödeme ile ilgili problemlerin yaşandığı bilinmektedir. Kredinin geri ödenmesi kadınlar ve aileleri arasında çatışma konusu halini alabilmektedir. Çünkü kredinin devamlılığında borçlarda aksama yaşanmaması gerekmektedir. Herhangi bir aksilik halinde yeni kredi açılmaması grup içi baskıları tetiklemektedir. Bu anlamda taksitini ödeyemeyen kadın ve kocası diğer grup üyeleri tarafından azarlanabilmektedir. Kadının yaptığı işle ilgili hayvanı başta olmak üzere yetiştirdiği sebze ve meyvelere diğer grup üyeleri tarafından el konulabilmektedir. (Haspolat, 2010:72). Bu tarz sonuçlar Türkiye’de gözükmese de, beşer kişilik üyeler arasındaki grup baskısı etkisini her zaman hissettirmektedir.

3.2. Hizmet Bedeli Oranlarının Yüksek Olması ve Mikrokredi Görevlilerinin İlgisizliği

Mikrokrediden faydalanan kimseler hizmet bedeli adı altında geri ödemelerde yaklaşık %15-20 faiz ödemektedir. Kredi ödemesi konusunda kimi zaman banka görevlilerin baskısı krediden yararlananları zor durumda bırakabilmektedir. Buradaki temel hata kredi görevlilerinin ödeme zamanı kredi alan kişilerin ne yaptıklarından çok borcun ödenip ödenmemesiyle ilgilidir. Çünkü sıkı mali kontrolden ziyade insanların ne yaptıklarıyla ilgilendirilmesi kurumun kararının azalmasından dolayıdır. Grameen Bank yöneticilerinden biriyle yapılan bir görüşmede yöneticinin “Neden şaşırдыңız? Grameen Bank bir hayır kurumu değildir, bir iştir” ifadesi, sistemin işleyişinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. (Karim:2008:18-19).

3.3. Sonuçların Yerel Düzeyde Etkili Olması ve Yoksulluğu Azaltma Noktasındaki Sonuçların Etkisizliği

Bangladeş özelinde bakıldığında mikrokredinin yoksulluğu azaltma noktasında başarısı hala tartışmaya açık bir konudur. Aynı verilere dayalı yapılan iki çalışmanın birinde yoksulluğu azaltma noktasında önemli bir katma değeri olduğuna vurgu yapılırken diğer bir çalışmada mikrokredi kullananların kullanmayanlara göre tüketiminde bir artış olmadığı gözlemlenmiştir. Gelir getirici bir faaliyette kullanılması amacıyla verilen kredilerin büyük kısmı yoksul kesimin acil ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu durumda sistemin en başından kredi alanları haftalık ödemelerde zor duruma sokmasına neden olmaktadır (Hoque:2004). Aynı şekilde Hindistan’da da kadınlar aldıkları kredileri yeni gelire dönüştüremediklerini krediyi acil ihtiyaçları için kullandıklarını dile getirmişlerdir (Miller, 2006). Bangladeş’te yapılan araştırmada 2006-2007 yılları arasında mikrokredi alan kişilerin yalnızca % 7’sinin yoksulluk sınırının üzerine çıktığı tespit edilmiştir (BBC, 2013). Aynı şekilde Afrika’da yapılan araştırmalarda da mikrokredi programlarının arttığı gözlemlense de, kişilerin istihdam ya girişimcilik faaliyetlerini çok küçük ölçülerde büyüttüğü gözlemlenmiştir (Buckley, 1997: 1091)

3.4. Çocuk İşçiliğine Neden Olması

Mikrokredi alan bireylerin, çocuklarının eğitimi üzerinde olumlu etki oluşturması beklenen bir sonuçtur. Kredinin alınması geliri artırabileceğinden, bu durum da çocukların okullaşmasında olumlu etki oluşturabilecek bir etkidir. Fakat mikrokredi diğer yandan çocukların okul hayatını olumsuz yönde etkileyecek sorunlar da doğurabilmektedir. Mikrokredi borçları çoğu zaman hanehalkı içerisindeki fertlerin borcun temini için daha fazla çalışmalarına neden olmaktadır. Örneğin; mikrokredisiyle hayvan alan bir kişi, hayvanın bakımı için işgücüne ihtiyaç duymaktadır ki bu işgücü çocuk işçiliği ile kapatılmaya çalışılmaktadır (Islam vd., 2013:46-47). Borçların geri ödemesi haftalık ödemeler şeklinde ve yüksek faizli olduğu için bu durum çocukların uzun vadede eğitim hayatına dönmelerini de zorlaştırmaktadır. Çünkü borçların kısa vadeli düşünülüyor olması, ebeveynlerin bir anlamda uzun vadeli program noktasında miyoplaşmasına ve geleceğe yönelik planları askıya almasına neden olabilmektedir (Islam vd., 2013:47).

3.5. Yeni Bir Yoksulluk Sarmalına Düşme Riski

Mikrokredinin temel mantığını “balık yemek”ten ziyade “balık tutmak” üzerine oturtulmuştur. Bu çerçevede yoksulları yoksulluktan kurtarmak adına yapılan bir uygulama olduğu ve Muhammed Yunus’un Bangladeş’deki yoksul kesimi informal sektörden (tefeciler) kurtarmak vizyonu ile harekete geçtiği bilinmektedir. Ancak burada temel kırılma noktası, kredi alanların kısa vadede kar getirici işlerde krediyi kullanıp kullanmadığıdır. Şayet kısa dönemde kar elde edilemezse yeni bir borç sarmalının içerisine düşülmesi kaçınılmaz olmaktadır. Böyle bir durumda da tekrardan informal sektörlere yönelip borcu borçla kapatma mücadelesi içine girilmektedir. Yine aynı şekilde kadınların aldığı krediyi erkeklerin kendi ihtiyaçları için kullanması ve ödeme zamanı zorluğu kadının çekmesi bir diğer problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.6. Yoksulluk sarmalı sonucu yaşanan ekstrem vakalar

Son birkaç yıldır mikrokredi ile ilgili basına ilginç olaylar yansımaktadır. Gruptaki ödeme sorunları sonrasında grup üyelerinin birbirine yaptırımlar uyguladığı bilinmektedir. Yaptırımın boyutları zaman içerisinde baskıya dönüşmekte borç merkezinde hem arkadaşları hem banka görevlileri tarafından sözlü saldırıya maruz kalabilmektedir. Hindistan’da grup arkadaşları tarafından borcunu ödeyemediği için zorla banka görevlileri yanına getirilen bir kadın, bankada bir odaya kilitlemiş ve duyduğu utanç sonrasında geleneksel kıyafeti (sari) ile kendini vantilatöre asmıştır (Haspolat, 2010:93). Yine 2010 yılında Hindistan’da yaşanan bir hadisede Moorthy

isimli bir kişinin mikrokredi geri ödeme baskılarından dolayı kalp krizi geçirip öldüğü hükümet tarafından belirtilmiştir (BBC, 2010). Bir diğer haberde Hindistan'da çocuğunun apandisit ameliyatı ve en büyük kızının doğum masrafları için mikrokredi alan ve krediyi geri ödeyemeyen Mylaram Kallava kendini öldürmüştür (BBC, 2010). Hindistan'da diğer bir yaşanan olayda 17 yaşında mikrokredi borcu olan Mounika mikrokredi görevlileri tarafından hakir görülüp aşağılanmış ve komşuları tarafından dışlanmıştır. Daha fazla baskılara dayanamayan Mounika kendini yakıp intihar etmiştir (Facepunch, 2011). Bangladeş'te yaşanan bir vakaya bakıldığında ise, Muhammed Akhtar Alam sekiz farklı mikrokredi kuruluşundan borç almaktaydı ve bu kuruluşlara toplamda 100.000 taka (yaklaşık 1442 \$) borcu bulunmaktaydı. Alam bir borç sarmalı içerisine düşmüştü ve borcu borçla kapatmaya çalışmaktaydı. Organ aldırmanın yasal olmadığı Bangladeş'te başka çaresi olmayan Alam, böbreğini 400.000 takaya satıp borcunu kapatma yoluna başvurmak zorunda kalmıştır. Hindistan'da Muhammed Moqarram Hossen isimli başka bir borçlu da borcunu kapatmak için böbreğini satmak durumunda kalmış ve ameliyat sonrasında iş yapamaz hale düşmüştür. Michigan State Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nden Prof. Monir Moniruzzaman Bangladeş'teki organ ticaretini araştırdığında 33 böbrek satıcısından bazılarının kredileri ödeme baskısı yüzünden böbreklerini satmak istediklerini tespit etmiştir. Bunun yanı sıra Grameen Bankası ve BRAC gibi kuruluşlardaki yetkililerin, insanların evlerine gidip gün boyu evlerinde bulunup sözlü tacizde bulduklarını ve dava açmakla tehdit edip geri ödeme için baskıda bulduklarını belirtmektedir (BBC, 2013).

Bu anlamda mikrokredi uygulaması bir yönüyle de “gaddar” olarak nitelendirilmektedir. Buradaki temellendirme “yoksulun yoksuluna” kendi işini kurma imkanı sunma yani “girişimci” olma vurgusu üzerinden yapılmaktadır. Özellikle Türkiye özelinde bakıldığında girişimciliğin sermaye ve emek becerisine göre daha kıt bir kaynak olduğu ortadadır. Ancak mikrokredi mantığında “işte size fırsat da verdik kurtarın kendinizi” mesajı verilmesi aslında gaddarlık kelimesinin neden kullanıldığını açıklamaktadır. Yoksulluğun kendisi hayatın belirsizliği ile iç içe bir kavram olmakla beraber gelecek endişesini içinde barındırmaktadır. Böyle bir kesimi faizli borç yükü altına sokup, baskıyı daha da artırmak mevcut durumu daha da karmaşıklaştırmaktadır (Buğra, 2007:2).

4. Sonuç

Yoksulluk gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere kadar her ülkeyi ilgilendiren küresel bir sorun haline almıştır. Dünya nüfusunun yaklaşık 2,5 milyarı günde 2 \$'ın altında hayatlarını idame ettirmeye çalışırken yaklaşık 1 milyarı da günde 1 \$'ın altında paralarla yaşamını sürdürmektedir. Açlık ve olumsuz etkilerinden 2000 yılında yaklaşık 36 milyon insanın öldüğü tahmin edilmektedir. Yoksulluğun çok ciddi boyutlara ulaştığı Güney Asya ya da Sahra Altı Afrika ülkelerinde insanların birçoğu temiz içme suyuna ulaşmakta ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. Bunun yanında dünyada yaklaşık 2,4 milyar insanın da temel sağlık imkanlarından mahrum olduğu bilinmektedir. İstihdam koşullarından, gelir dağılımına emek piyasasıyla etkileşim içerisinde olan her olgu yoksullukla yakından etkileşim halindedir. Yoksulluğun bu denli ciddi boyutlara ulaştığı bir evrede yoksullukla mücadele ile alakalı belli başlı adımlar atılmaktadır. Bu adımlardan biri de 1970'li yıllarda gündeme gelen mikrokredi uygulamasıdır. Temelleri Bangladeşli Ekonomi Profesörü Muhammed Yunus tarafından atılan ve Grameen Bankası adı altında faaliyete geçen bu uygulama dünyanın birçok kesiminde hizmet vermektedir. Temel banka kredilerine erişemeyen ve bir iş fikri olan yoksul kişilere belli başlı temel prosedürler sonrasında düşük miktarlarda verilen mikrokrediden dünya genelinde birçok insan faydalanmaktadır. Ancak son yıllarda mikrokrediye birçok eleştiri de getirilmiştir. Birçok insan geri ödemelerin süreliğinin kısıllığından dolayı ödeme güçlüğü çekerken, birçoğu da grup içerisinde yaşanan sorunlardan ötürü mikrokrediyile ilgili problem yaşamaktadır. Hatta Hindistan ve Bangladeş gibi ülkelerde ekstrem ölüm vakaları ve mikrokredi borcunun ödenmemesinden kaynaklanan baskılardan dolayı böbrek satışları gibi ilginç olaylar da görülmüştür. Bu anlamda “Mikrokredi böbrek sattırır mı ya da intihara neden olur mu?” soruları akıllara gelmektedir. Mikrokredinin can suyu verdiği ancak sistemsel sorunların hala giderilemediği ve bu durumda beklenmedik sonuçlara neden olabileceği unutulmamalıdır. Kredi alım sürecinde banka görevlilerinin daha bilinçli yönlendirme yapmaları gerekmektedir. Geri dönüş oranlarının yüksekliğiyle övünmek ve sistemin işlerliğine vurgu yapıp “sonuç” odaklı bakmaktan ziyade, işlerlik noktasındaki işlerin niteliğiyle daha çok ilgilenilip “süreç” odaklı bir yaklaşım izlenmelidir. Bir diğer sorun olarak kredilerin geri ödemelerdeki bir haftalık sürenin uzatılmasına yönelik iyileştirme çalışmaları yapılmalı, grup baskılarıyla ilgili yaşanan problemler için de çözümler getirilmelidir. Sonuç olarak mikrokredinin yoksulluktan kurtulmak için bir araç olduğu fakat en iyi ve vazgeçilmez bir araç olmadığı unutulmamalıdır. Mikrokredinin borcu borçla kapatma mantığı ile alınması ya da temel ihtiyaçlar için kullanılması bütüncül çözüm getirmeyecek ve sadece günü kurtarmak adına yapılmış adımlar olacaktır.

Kaynakça

- Amin, S., Rai A.S., & Topa, G. (2003). Does microcredit reach the poor and vulnerable? Evidence from Northern Bangladesh. *Journal of Development Economics*, 70, 59-82.
- Ateş, G., & Öğütoğulları, E. (2012). Türkiye'de yoksullukla mücadelede mikrokredi uygulamaları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 33-54.

- Bayraktutan, Y., & Akatay, M. (2012). Kentsel yoksulluk ve mikro finansman: Kocaeli örneği. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 1-34.
- Bayulgen, O. (2008). Muhammed Yunus, Grameen Bank and the Nobel Peace Prize: What political science can contribute to and learn from the study of microcredit. *International Studies Review*, 10(3), 525-547.
- BBC. (2010). *India's micro-finance suicide epidemic*. Erişim Tarihi: 12.09.2017, <http://www.bbc.com/news/world-south-asia-11997571> .
- BBC. (2013). *Mikro kredi ödemesi için organ satanlar*. Erişim Tarihi: 12.09.2017, http://www.bbc.com/turkce/ozeldosyalar/2013/10/131028_banglades_organ_kredi .
- Bilen, M., Şan, M. Kemal., & Aydın, M. Kemal. (2005). Yoksulluk üzerine. *Bilgi Dergisi*, 10(1), 1-26.
- Buckley, G. (1997). Microfinance in Africa: Is it either the problem or the solution?. *World Developmet*, 25(7), 1081-1093.
- Buğra, A. (2007). Yoksullukla mücadele yöntemi olarak mikrokredi: Acıklı bir hikaye. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Bülteni*, 2, 1-13.
- Çeken, H. vd. (2008). Eşitsizliği derinleştiren bir süreç olarak küreselleşme ve yoksulluk. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(2), 79-95.
- Doğan, B. B., & Kaya, M. (2013). Yoksullukla mücadelede mikro kredi sistemi: Diyarbakır örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 144-170.
- Donor Brief. (2003). *The impact of microfinance*. Erişim Tarihi: 11.09.2017, <http://www.cgap.org/sites/default/files/CGAP-Donor-Brief-The-Impact-of-Microfinance-Jul-2003.pdf>
- Facepunch. (2011). Erişim Tarihi: 12.09.2017, <http://www.facepunch.com/showthread.php?t=1044253>
- Fırat, M. (2013). Gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye’de yoksulluk. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 185-206.
- Gökyay, Ç. (2008). *Türkiye’de mikro kredi uygulamaları ve istihdama yansımaları*. T.C Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Göngen, M. (2013). Küreselleşmenin ekonomik boyutu küreselleşmeyi yöneten üç ana kurum: IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 117-134.
- Güneş, S. (2009). *Yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulamaları ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma genel müdürlüğü proje destekleri*. T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Gürer, A. (2010). *Dünyada ve Türkiye’de küreselleşme ve yoksulluk süreci*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Haspolat, E. (2010). *Neoliberalizmin kalkınma söylemi ve yoksullukla mücadele yöntemi olarak mikro kredi deneyimleri ve Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Hollis, A., & Sweetman, A. (1998). Microcredit: What can we learn from the past?. *World Development*, 26(10), 1875-1891.
- Hoque, S. (2004). Micro-credit and the reduction of poverty in Bangladesh. *Journal of Contemporary Asia*, 34(1), 21-32.
- Hulme, D., (2000). Impact assessment methodologies for microfinance: Theory, experience and better practice. *World Development*, 28(1), 79-98.
- Islam, A., & Choe, C. (2013). Child labor and schooling responses to access to microcredit in Rural Bangladesh. *Economic Inquiry*, 51(1), 46-61.
- İlhan, S. (2012). Küreselleşme ve yoksulluk: Çok uluslu şirketlerin ağır faturası. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 7(3), 235-243.
- Karim, L. (2008). Demystifying micro-credit the grameen bank, NGOs, and Neoliberalism in Bangladesh. *Cultural Dynamics*, 20(1), 5-29.
- Karlan, D., & Zinman J. (2011). Microcredit in theory and practice: Using randomized credit scoring for impact evaluation. *Research Articles*, 332, 1278-1284.
- Korkmaz, E. (2004). *Mikrokredi modeli yoluyla yoksulluğun azaltılması: İstanbul örneği*. İstanbul: İTO Yayınları.

- Memiş, H. (2014). Küreselleşme ve yoksulluk ilişkisi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 144-161.
- Miller, C. C. (2006). *Microcredit: Why India is failing*. Erişim Tarihi: 12.09.2017, <http://www.rediff.com/money/2006/nov/10spec.htm>
- Morshed, L. (2006). *Lessons learned in improving replicability of successful microcredit programs – How can the best models 'travel' better*. Bangladesh: Grameen Trust.
- Önder, H., & Şenses, F. (2006). Türkiye’de yoksulluk ve yoksulluk düşüncesi. İçinde B.Ülman ve İ.Akça (ed.), *İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar* (ss.199-223).
- Öz C. S., & Çolakoğlu, C. (2014). Türkiye’de mikro kredi uygulamasının Sakarya ili özelinde incelenmesi. *Çalışma ve Toplum*, 4, 177-206.
- Özmen, F. (2011). *Türkiye’de kadın işgücü istihdamının gelişiminde mikrokredi uygulamaları*. Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Özmen, F. (2012). Türkiye’de kadın istihdamı ve mikro kredi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(6), 109-130.
- Sapançalı, F. (2001). Yeni dünya düzeni ve küresel yoksulluk. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 115-140.
- Şengür, M., & Taban, S. (2012). Yoksullukla mücadele stratejisi olarak mikro kredi uygulaması: Eskişehir İli örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 59-89.
- Şiriner, İ. (2015). Mikrokredilerin makro ekonomik etkileri: Türkiye ve Dünyadaki çalışmaların katkısı üzerine bir literatür araştırması. *İş, Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 17(1), 54-77.
- TGMP. (2011). *Türkiye mikrofinans faaliyet raporu 2011*. Erişim Tarihi: 12.09.2017, <http://www.tgmp.net/tr/>
- TGMP. (2017). Erişim Tarihi: 12.09.2017, <http://www.tgmp.net/tr/>
- Yunus, M. (1999). *Yoksulluğun bulunmadığı bir dünyaya doğru*. (Çev. G. Şen). İstanbul: Doğan Kitap.
- Yurdakul, F. (2010). Amartya Sen’in yoksulluk üzerine düşünceleri ve sen yoksulluk indeksi: Türkiye uygulaması. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), 292-303.